

Vidouc žebráka malé dítě se bojí; žebrácké hadry, vztažená ruka, obličej a hrozná podoba nahání strach. Ani prohlédnete-li si zjev zevrubně, nestihnete pravdy, dokud se váš pohled nesdruží s účastí. Tobě, soucitný diváku, bude starcova tvář zrcadlením neštěstí, zvíš o žebrákově úrazu, o bídě i o jeho skrytých ranách. — Uvidí-li jej malíř, jenž jako zázračný lučebník přetváří realitu v jiný vid, snad odvodí ze svých láskyplných úvah žebrákovy pravdivější tvary. Nebude to popisný ani úryvkovitý obraz, leč bytost oživená v nové skutečnosti.

Zločinec, na něhož si malíř vzpomíná, nezjeví se mu, jak jej viděl, v občanské podobě — zří ruku vztaženou k vraždě a léle oči planou zpod jeho masky. Leč zobrazí strohé tahy s láskou; škleb jeho tváře je žaluplný, zkrvavené ruce jako by spínal, vražedný nůž se chvěje. Puzen neštěstím a beznadějí — dí umělec — stal se tento muž vrahem. Maluje, nepřestanu na jeho děsném zevnějšku, nezmýlí mne surová řeč, povím pravdu o jeho neštěstí, vynesu muka, trýzeň a peklo lidského ducha, najdu tvar, jenž obsáhne jeho děsné trápení!

Projíždějce poprvé krajinou, zříté ji jako úryvky věcí; strom, brázdu, milník. Obě strany pohledů sklánějí se nad vámi jako ramena trojúhelníka a mizí v přeletu. Malíři jest u věcí setrvati, proniknouti povahu krajiny a vyznačiti ji tvarem.

Vidění nepraví příliš mnoho ani o tělesech, proměňuje je, posunuje roviny a sklání rovnoběžky v úběžný bod. Zkrácené vzdálenosti a porušený půdorys mylí, nižádný návyk nepřiměje nikoho k tomu, aby nazval vidění pravdivým. Obraz, jenž ustálil stav věcí za jednoho okamžiku, zjeví leda člověkovu masku, posuněk, jenž ustrnul, obrys, tvářnost a holé zdání. Malíř není nikdy netečným divákem, vnímá věci obraceje

je na všechny strany, věda a vše, co zmnožuje tajuplný život, mu slouží. Jest třeba mnoha pohledů, jež jako myšlenky bude řaditi v báseň.

Obraz uvedl poměry v zamýšlený soulad, pomyslné vlastnosti linou se z něho jako záření.

Jiný malíř nevyhledává ponurých a temných bytostí; prostá jsoucnost, krajina, věci, den jsou shodnější s jeho zrakem. Milostné smýšlení, příbuzenství či vůle otvírá mu nové průhledy, básní o jednoduchých věcech. Nechtě je mluva umělců odlišná — vždy je vázána, a cokoliv dí, je příznačné.

Z tvarů jest jeden nejvhodnější — jako starodávný lékař, jenž ze všech rostlin vybral právě náprstník k léčení srdečních chorob — volí umělec ten nejvlastnější. Tvary podstatné a odhmotněné seskupí malíř v soustavu obrazovou. Zmocněná malba umělcova nepojednává o viděném zdání, duch, jenž v ni vešel, a forma jsou obsahem.

Oko umělcovo objevuje, zatímco ty, diváku, vida venku něco nového, abys to lépe viděl, hledáš obdobu v malířství, na něž jsi uvykl. Dítě, jeho zrak není tak příliš vázán, novému umění spíše porozumí. A přece nazírání současného malíře a obecenstva mimo obrazárny je totéž; nemluví oba o městě v témže smyslu? Sleduje někdo při boxmači něco jiného, než je na obraze vyznačeno? Nejsou tyto znaky krásy pokládány obecně za podstatné?

Malířství je výrazem současného nazírání. Plavíme se jedinou lodí po moři věčně pohnutém, tatáž touha pudí všechnu práci k pohybu stejného směru.